

## VAE VICTIS

Az ezred gépkocsioszlopa hosszan nyújtózott el Szilézia hegyes-dombos vidékének kigyózó útjain. Körös-körül csupa napfény és vakító villogás volt minden. Ez a fényözön még jobban kiemelte a tavasz harsány színeit. A természet, mintha csak a háború befejezését várta volna, szinte egyszerre bontotta ki minden virágát, gazdagon ontotta bódító illatait.

Az ezredtörzs rangban és korban fiatalabb munkatársai az irattárt szállító, vasalt ládákkal megrakott teherautón foglaltak helyet. Vidám terefere, hangos kacagás szállt a lassan haladó kocsiból. Az emberek szinte megrészesgültek a felemelő érzéstől, hogy vége a háborúnak, attól a tudattól, hogy már nem leselkedik rájuk többé semmi veszély.

Igaz, a jó hangulathoz hozzájárult Grisa ellátási őrmesterünk is. Még a háború utolsó napjaiban egy elég tekintélyes rumkészlethez jutott. De nagyon csínján bánt vele, fősvényen mérte a portékát. Mint ahogyan Zsenyka Zavarzin, ez a langaléta, szőke főhadnagy mondta, Grisa adakozó kedve elegendő volt ugyan az étvágygerjesztéshez, de legfeljebb csak Mamedov hadnagy különben is ferde vágású szeme állhatott tőle ferdén. Ma azonban Grisa „kemény” szíve is ellágyult.

Csak Kovalenko kapitány nem osztotta a többiek jókedvét. Magába roskadtan ült egy ládán, hátát a kocsni kabinjának támasztotta, és komoran bámulta a tovafutó tájat. Gondolatai azonban messze jártak. Egynéhány nappal ezelőtt szomorú levelet kapott otthonról. Szülőfaluját, valahol Zsitomir környékén, felperzselték a visszavonuló fasiszták. Szülei, két kis húga földkunyhóban vészelték át a telet. Most pedig azt írták, hogy minden készletből kifogytak, az időjárás rossz, a tavasz késik.

Amióta a levelet megkapta, alig evett valamit. Míg az ezred mozgásba volt, a konyhán nem főztek. Készen kaptuk kézhez az elemőzsiát — konzerveket, kétszersültet, kekszet, cukrot, konzervált vaját és tejet, miegyebet. Csomagot akart küldeni haza, csak arra várt, hogy megálljunk, letelepedjünk valahol, és megnyíljon a tábori posta. Amikor a többiek elővették készletüket, és falatozni kezdtek, Kovalenko vagy félrevonult, vagy valami ürügyet talált, hogy kimaradjon a lakomázásból. Csak én ismertem tartózkodásának okát. Közel állunk egymáshoz, megosztotta velem bánatát. De a segítségemet a leghatározottabban elutasította. Tudta, hogy nemrég mellhártyagyulladásom volt, lábon vészelttem át, mert a nagy háború végi „hajrában” nem volt idő az ilyen csekélységekre.

— Az ilyesmi nem tréfa — mondta komolyan Kovalenko. — Szükséged van a jó táplálkozásra. Én pedig megleszek valahogy, 1941-ben, a visszavonulás idején, sokkal cudarabb helyzetben voltam.

A gépkocsioszlop néha-néha megakadt. Egy-egy felrobbantott híd vagy vasúti felüljáró okozta a torlódást. Ilyenkor jobban szemügyre vettük a környéket. Némely falu és város rommá volt löve, mások, ahonnan az ellenségnek gyorsan ki kellett vonulnia, alig viselték a háború nyomait. De embert itt sem lehetett látni. És ezek a sértetlen, de kihalt, pusztá városok még nyo-

\* *Lusztig Károly* újságíró, szerkesztő, műfordító. A háború idején, mint önkéntes, a szovjet hadsereg tisztjeként teljesített szolgálatot. Később a területi Komszomol Bizottság osztályvezetője, majd a területi pártbizottság sajtószektorának főnöke volt, később a *Vörös Zászló* c. kerületi újság (Beregzász) főszerkesztője, majd a Területi Rádió magyar szerkesztőségének vezetője. Ma a *Kárpáti Igaz Szó* főszerkesztő-helyettese. Ríportkönyvei jelentek meg. Mai magyar írók több könyvét és színművét fordította ukránra. Született Ungváron, 1922-ben.

masztöbb benyomást keltettek, mint a romok. Tudtuk, hogy a nácik még a háború napjaiban is evakuációra kényszerítették a lakosságot, noha nem is volt már hátországuk. Azzal rémítették az embereket, hogy a bevonuló vörösök senkit sem kímélnek meg.

Másod-harmadnap már egyre gyakrabban értük utol az úton vánszorgó menekülteket. Férfi alig volt köztük — legfeljebb csak aggok. A fiatalabb asszonyok mindenféle házi cókmokkal megrakott gyermekkocsikat és kofferekkel felmálházott kerékpárokat toltak maguk előtt, az idősebbek kezüknél fogva vezették a fáradtságtól bukdácsoló gyerekeket. Az autók közeledtére a menekülők gyorsan az út szélére húzódtak. Magukhoz szorították a gyermekeket, riadtan, félelemtől eltorzult arccal figyelték az elvonuló katonákat. Amikor pedig a kocsik tovább gördültek, anélkül, hogy valami bántódásuk esett volna, sokáig hitetlenkedve, értetlenül néztek utánuk.

Az egyik kis városkában, az útkereszteződésnél, hosszabb időre megakadtunk. A forgalmat irányító szőke katonalány izgatottan futkosott fel-alá, próbált szót érteni az egymást megelőzni igyekvő alakulatok parancsnokaival. Rá se hederített Szaska Szalnyikovra, ezredünk legveszélyesebb nőcsábászára, aki pedig legjobb tudását vette elő. Végül Szaska — ami pedig ritkán szokott vele előfordulni — feladta a reményt. Böröndje után nyúlt, felkattintotta a zárat, és falatozni kezdett.

— Ez is jobb egy eredménytelen udvarlásnál — jegyezte meg sztoikusán.

A többiek követték példáját. Az útmenti járdán menekültek nagyobb csoportja szorongott. Az anyjukhoz bújó gyerekek csillogó szemmel kísérték minden mozdulatunkat.

— Szegénykék! — szólalt meg a hallgatag ezredírnök, Zsukov őrmester.

— Szegénykék? — fordult hozzá indulatosan Igor Szimakov alhadnagy. Lányos arca hirtelen megkeményedett, szinte kővé dermedt. — Magukra veszenek. Nem mi kezdtük, nem mi akartuk a háborút.

— Hát igen! — szóltam közbe. — Vae victis! Jaj a legyőzötteknek.

Zsukov mondani akart valamit, talán vitába akart szállni Szimakovval, de csak legyintett. Mindnyájan tudtuk, hogy Igor apját, egy gorlovkai üzem főmechanikusát, a németek felakasztották, mert nem akart dolgozni rájuk.

Kovalenko kapitány komoran, mozdulatlanul ült a megszokott helyén. Hirtelen elhatározással a hátizsákja után nyúlt, kioldotta a zsinórt, és egy doboz kekszet vett elő.

— Végre feladja a koplalást — gondoltam.

A kapitány magához intett egy maszatos gyereket. A kis német még jobban anyjához simult. De a feléje tartott keksz mágikus erővel hatott rá. Közelebb bátorkodott, kinyújtotta vékonyka, szinte átlátszó karját. Kovalenko derékig kihajolt a kocsiból, hogy a gyerek elérje a dobozt. Mire kiegyenesedett, már egy egész sereg gyerek tolongott a kocsinál. A kapitány egyre mélyebben nyúlt a hátizsákba. Előkerültek a nélkülöző otthoniaknak szánt konzervek, a kétszersült, a cukor, a vaj. Már a hátizsák alján kotorászott az utolsó tartalék után.

Többen csatlakoztak hozzá. Szimakov egy kis ideig habozott. Hol a gyerekeket nézte, hol felénk sandított. Arca megrándult. Rövid lelkitusa után ő is elemózsiája után nyúlt. Mire a szőke forgalomirányítónak sikerült elindítani menetoszlopunkat, készletünk teljesen kifogyott. A lány erélyesen intett zászlócskájával. Amikor kocsink elvonult mellette, egy villogó mosollyal ajándékozta meg Szalnyikov Szását.

— Ez is valami — jegyezte meg egykedvűen Szása, miközben bezárta üres kofferjét.

Hallgattunk. A falatozásból nem lett semmi. De ezt senki sem bánta. Mindenki derűs volt. Aznap végképp végeztek a háborúval — önmagukban is.